

Obchvatný manévr turecké armády u Sarykamyši roku 1914 na kavkazské frontě.

I.

Je tomu 15 let, co se na rusko-turecké frontě v jižním Kavkasku odehrála pro obě bojující strany velmi krvavá bitva u Sarykamyše, kde turecký ministr války generalissimus Enver paša, stoupenec německé válečné doktriny, pokoušel se uplatnit Schlieffenovy „Cannae“ s pevným úmyslem zničit ihned po vyhlášení války Rusku celou její kavkazskou armádu.

Tento manévr Turků, který v prvním období bitvy sliboval velký úspěch, ač se konec konců nepodařil, ba stal se hrobem velké části 3. turecké armády, přece zůstává velmi instruktivním příkladem manévru na křídle, který se nyní po světové válce 1914 až 1918 stává jak ve smyslu strategickém, tak i taktickém jakýmsi dogmatem mnohých moderních armád.

Světová válka byla zahájena většinou států manévrem na křídle, ne vždy ovšem úspěchem korunovaným. Byli to především Němci, kteří hleděli získati největší úspěch s nejmenšími ztrátami, a vystříhali se jakýchkoli čelních akcí, soustřeďující veškeré možné úsilí na obou neb alespoň na jednom křídle soupeře.

„Cannae“ a „Leuten“ — dvě klasické bitvy, vládly mozkiem a duší německé armády a byly hlavní jak strategickou, tak i taktickou doktrinou jejího veškerého vojska; zdálo se mnohdy v boji, že jim i nejnižší velitel, ba i prostý voják rozuměl a hleděl vybojovati své „Cannae“ a svůj „Leuten“, třeba i v nejmenším měřítku!

My, přímí účastníci světového zápasu 1914—1918, můžeme však dotvrdit, že i jednoduchý manévr na křídle nebyl, jak se mnohdy zdálo, a nebude zajisté ani v příští válce snadnou a každému přístupnou operací. Naopak manévr na křídle je snad nejtěžší a nejnepochoulostivější operací vůbec, která vyžaduje zvláštního talentu u velitele ji připravujícího a nařizujícího, mimořádných schopností u podvelitelů ji provádějících a zvláštní výchovy, ba inteligence vojska ji uskutečňujícího.

Manévr na křídle nemůže být svěřen každému veliteli a libovolné taktické jednotce! První podmínkou při přípravě, podobné operace musí být volba velitele, podvelitelů a vojska, kterým bude tento úkol svěřen. Žádná šablona zde neplatí; číslice, pořadí, domněnky a p. důvody nesmějí jako škodlivé předsudky rozhodovati; zde rozhoduje zdravý úsudek, hodnota lidí a materiálu, přesný výpočet a nic víc!

Studujeme-li charakter a celkovou mentalitu různých národů, dospějeme často k jistým konkrétním úsudkům, pokud se týká bojového hodnocení jich. I evropské národové nemají stejné válečné schopnosti: jeden národ je dobrý a vytrvalý v obraně, druhý těžce snáší neúspěch, jiný zase, jsa zvláště výbojný, je dobrým v útočných akcích, kdežto špatný při ústupovém manévru a p.

Obdobné rozdíly možno vystihnouti i v samém národě toho onoho státu. Záleží mnoho na sociálních, kulturních, zeměpisných a národohospodářských poměrech, ba i na podnebí jednotlivých částí státu. Vidíme to dobře na příkladě našich branců, kteří doplňují z různých oblastí republiky naši armádu, přes to, že naše území je poměrně velmi malé.

Můžeme přece rozříditi naše vojáky podle jejich povahy na mnoho různých skupin co do hodnoty.

Je tomu podobně také i co do velitelského sboru každé armády, který přes to, že teoreticky musí míti stejnou školu a vyznávati jednotnou doktrínu, nikdy nebude v své intelektuálnosti jednotný a rovnocenný. Proto by byla velká chyba mysliti si, že každý velitel, zvláště u větších jednotek, je stejně připraven a schopen bezvadného provedení jakékoli operace a tedy i manévru na křídle.

Musíme si dobře uvědomiti, že žádná i sebe lepší armáda nemůže míti plně unifikovaný velitelský sbor ve smyslu taktickém; prakticky toho nelze dosáhnouti. Nutno činiti rozdíl mezi stejným taktickým nazíráním, t. j. jednotnou doktrínou velitelského sboru, a vojenskými schopnostmi jednotlivců. Ty nikdy nebudou stejné, ačkoli nazírání a myšlení může být více méně jednotné.

V tomto smyslu musíme nejenom připustiti, ale dokonce i důsledně pěstovati taktickou specialisaci velitelského sboru v míru a dobře poznávše povahu a taktické schopnosti jednotlivých velitelů těžiti z nich ve válce co nejdůsledněji.

Tato these se vztahuje na velitelský sbor všech stupňů a jí musí být všemi dobře rozuměno. Velitel pěší roty musí se dobře podívat do očí poddůstojníka, kterého odesílá kupředu jako velitele převěždné hlídky, a pamatovati si, že pouhá hodnost poddůstojníka není a nemůže být vysvědčením způsobilosti k jakékoli válečné akci; velitel praporu zvláště volí rotu, přihlížejce k osobě jejího velitele, která bude postupovati na křídle praporu a toto křídlo chrániti; velitel pluku neřídí se pořadím praporů při určování jednoho z nich jako předvoje proudu, nýbrž osobou velitele, který

má nejlepší taktické a individuální schopnosti pro tuto těžkou úlohu; velitel divise musí důkladně znáti velitele a jednotku, které svěříje úlohu bočného voje, konečně velitel armády vždy musí přihlížeti k osobě velitele vyšší jednotky, jemuž míní svěřiti rozhodný manévr v boku nepřítele.

Neustálé třídění velitelského sboru ve smyslu jeho taktických schopností pro různé bojové akce je nejpřednější úlohou každého velitele. Každý velitel má neomezenou možnost neustále poznávati a zkoušeti své podvelitele, tříbiti jejich schopnosti praktickou službou v poli, hlavně při každoročních závěrečných cvičeních, tedy za poměrů nejvíce se přibližujících válečné skutečnosti, a dáti jim možnost co nejlépe se uplatniti a ukázati taktické a velitelské schopnosti v praxi.

I hlavní štáb každé branné moci snaží se poznati důkladněji svůj vyšší velitelský sbor. Při různých velitelských cvičeních na mapě a v terénu, na štábních cestách, při přehlídkách, hlavně však při manévrech, všestranně zkouší a analyzuje jednotlivce, dává jim nejtěžší bojové úkoly, zvláště na křídlech staví je mnohdy schválně do nejchoulostivějších situací a takto si tvoří postupně jistý a odůvodněný úsudek o každém jednotlivém veliteli; i dále během celé jejich služby je úzkostlivě pozoruje, studuje jejich povahu, taktické i velitelské schopnosti a celkovou jejich individualitu. Třídí, přeřaduje, posuzuje, znovu a znovu zkouší a doplňuje své posudky o svém velitelském sboru, předurčuje jej pro různé úkoly za mobilisace a za války.

Míti co nejvíce vyšších velitelů úplně duševně a intelektuálně schopných řídití manévr na nepřátelském křídle neb i dokonce i na obou jeho křídlech současně a co nejvíce podvelitelů a jednotek připravených pro takové úkoly je přirozenou snahou každé vojenské správy. Myslí si však, jak již bylo podotčeno, že pro tento úkol musí býti schopen každý velitel, byl by přece velký omyl. Zde již nelze poroučeti, zde nepostačí pouhá dobrá vůle, inteligence, odborné vzdělání velitele, nebude-li tento velitel míti jisté rozhodující lidské vlastnosti!

Na každého velitele nutno se především dívati jako na člověka, který často i přes dlouholeté, odborné vzdělání a praktickou činnost nebude zrovna míti na nezbytné úrovni ty velitelsko-psychologické a taktické vlastnosti, které se vyžadují na veliteli k úspěšnému vedení choulostivého manévru na nepřátelském křídle. Poctivost, pracovitost, čestnost, vzdělanost a p. nikdy nemohou býti rozhodující při posouzení velitelských a taktických vlastností důstojníků, zvláště při svěřování jim válečných akcí mimořádně důležitých.

Postačí snad připomenouti dosti případů, které se vyskytly již v prvním měsíci světové války, kdy osvědčení, zdánlivě klidní, odvážní, energičtí, teoreticky vysoce vzdělaní a po každé stránce v míru nezlomní velitelé, nevydrželi v skutečném boji i nepatrného válečného napětí a velmi rychle selhali. Bylo dosti případů, kdy si profesori válečných škol, hlásající vysoké strategické teorie, ovládající bezvadně veškeré válečné dějiny lidstva, nevěděli rady v trochu komplikovanějších bojových situacích... Víme, že generálissimus francouzské armády gen. Joffre byl nucen v prvních měsících světové války vystřídati asi 60 generálů, vesměs odpovědných velitelů. Totéž se stalo i v jiných armádách.

Gen. Danilov¹⁾ v své úvaze o předurčování velitelského sboru na vyšší velitelská místa poznamenává, že sotva existuje nějaký zázračný systém nebo způsob v míru, který by zaručoval nejjistější výběr velitelů pro válku. Podotýká, že vojensko-taktické a velitelské schopnosti pro vedení skutečného boje se rozpoznávají v míru neobyčejně těžko; konečně soudí, že zbývá jen jediná možnost přezkoušení a vystřídání velitelského sboru, a to teprve v samé válce...

Jeho názor je zajisté odůvodněný, avšak bylo by chybné, kdybychom nevyvalovali v době míru veškeré úsilí, neuplatnili veškeré možnosti a konečně nehledali i ten „zázračný“ způsob, o kterém se zmiňuje gen. Danilov, aby naše omyly v míru, pokud se týká hodnocení velitelského sboru, byly co nejnepatrnější!

Z válečných dějin a zkušeností víme, že každý důstojník štábu, skvěle připravující válečné operace v teorii, nebývá vždy s to tyto operace uvádět v život. V armádě jako i u nejrůznějších státních složek jsou teoretikové a praktikové a je věc vojenské správy, aby obě tyto stejně hodnotné složky zharmonisovala, poněvadž jen tato harmonie zaručuje ve válce nejlepší výsledky.

Ovšem, jak teoretikové, tak hlavně praktikové musí být neustále zkoušeni, náležitě vedeni, aby konec konců možnost zklamání, jak bylo výše podotčeno, byla co nejmenší. Chtít však z důvodů reglementárních a podle vojenské šablony učinit vždy a stůj co stůj z každého výborného teoretika neméně dobrého praktika a naopak bylo by nepřipustným a škodlivým zázkokem.

Plk. hrabě Yorck z Wartenbergu, pojednává o Napoleonu jako o vojevůdci, podotýká, že v zásadě existují dva druhy vojevůdců. Jedni, kteří plně ovládají své podřízené a jsou na svém místě, když stojí v čele svých vojsk a přímo řídí bitvu, kterým však chybí schopnost kombinace strategické operace na mapě. Druzí naopak mají ohromný strategický talent pro přípravu operací, mají zvláštní jasnost představy o nejrozsáhlejším manévru, avšak přímý styk s vojskem působí na ně stísněně...

To jsou nuance v měřítku strategickém; a kolik podobných nuancí najdeme zvláště u skupiny první v měřítku taktickém? Obdobně, jako se rozlišují mezi sebou, pokud se týká válečné hodnoty, jednotlivé národy, musíme třídit i co do hodnoty taktické i jednotlivce-velitele, kterým se národ svěřuje, aby jej vedli k vítězství.

Rekli jsme, že se manévr na křídle stává po světové válce jakýmsi dogmatem většiny moderních armád. To lze zcela dobře pochopit, poněvadž podobná doktrína ve smyslu celostátním, hlavně však se stanoviska národně-hospodářského je nejpříjemnější.

Nechceme váleka a sáheme ke zbrani jen v případě skutečné nutnosti, avšak budeme-li jednou válčit, bude naší celonárodní snahou neprodlovatí válku a vyspělostí své branné moci dosíci v nejkratší době a s nejmenšími ztrátami největšího úspěchu a tím i co nejrychlejšího ukončení válečného konfliktu. Dovést však manévrem na nepřátelském křídle vítěziti je nesporným znamením velké inteligence armády i jejích velitelů a tedy i celého národa.

Ne každému státu a ne každé armádě i přes sebe lepší vůli a snahu podaří se konec konců tuto doktrínu do důsledku vštípití a z ní ve válce rozumně těžit; čím menší inteligence státu, tím

¹⁾ Gen. J. N. Danilov: Rusko ve světové válce, 1924, Berlín.

menší možnost i uplatnění těžkého a tolik choulostivého manévru na nepřátelském křídle ve válce.

Celková inteligence našeho státu a hlavně dějiny československého národa jsou nám dokladem toho, že můžeme snad počítati s úspěchem křídelných operací, budeme-li se k nim důsledně a všestranně připravovati. Avšak chraňme se před ukvapením! I zde je nutná chladná a zdravá rozvaha a vypočítavý rozum, aby se zjevná snaha naší vojenské mysli, jež je v neustálém a velmi slibném vývoji, a přirozená snaha uplatniti se co nejúčinněji na křídle a tím dosíci největších úspěchů s nejmenšími ztrátami, nezvrhla konec konců v nebezpečné heslo „manévr na křídle vždy a všude“!

Předválečná francouzská strategicko-taktická doktrína „ofensíva děj se co děj“, vyjádřená v předpise „Jest jen jeden prostředek k obraně a tím je útok...“, vymstila se francouzskému národu v r. 1914 velmi krvavě. Neodůvodněné, neustálé a bezohledné útoky Francouzů na začátku světové války v tak pojmenované pohraniční bitvě, útoky většinou bez podpory vlastního dělostřelctva, mnohdy i na opevněné drátěnými překážkami nepřátelské zátky, nejenže stály francouzskou pěchotu, vychovanou v duchu nezadržné ofensívy, ohromné ztráty, ale tato jejich přímo fanatická doktrína mohla se dokonce státi osudnou i celé Francii.

Francouzské předválečné předpisy zvlášt' zdůrazňovaly a přímo očkovaly svým vojákům myšlenku, že vítězství možno dosáhnouti jen bezohlednou ofensívou a jen krvavými obětmi:

„... Kdyby velitel, který má útočiti na silného nepřítele, našel způsob manévru, kterým mohl dosáhnouti vytčeného cíle s malými ztrátami, nemá ani práva onoho manévru použiti. Jeho jedinou povinností bylo naříditi vpřed! I kdyby padla polovina jeho mužů, má přece vědomí, že svou povinnost vykonal...“²⁾

Tato bezohlednost, jež se zvrhla u menších jednotek na začátku války v jakousi „hurrátaktiku“, kromě velkých ztrát na aktivním důstojnictvu a mužstvu byla jednou z hlavních příčin těžkého ústupu celé francouzské armády do vnitrozemí.

Že se Francie rychle vzpamatovala a byla v zápětí ještě s to zasaditi vítězně postupujícímu nepříteli rozhodnou ránu na Marně, lze děkovati jen výbornému duchu a neodolatelnosti francouzského vojáka, jakož i několika velikánům z řad vyššího velitelského sboru, kteří mistrně a hlavně včas využili chyb svého odpůrce a zachránili svou vlast a armádu před neodvratnou zkázou.

Taktika našich legií na Rusi záležela hlavně ve vyhledávání nejcitlivějších míst nepřátelské sestavy — mezer a boků, zejména v obchvatných manévrech tak často úspěchy korunovaných. Za tyto úspěchy však lze děkovati především skvělému duchu našich legionářů, kteří až do posledního muže chápali důležitost a výhody podobných operací proti nepřátelské přesile a svou pevnou vůli i všemi svými smysly, ztotožňující se s úmysly a vůli svých velitelů, dobývali vítězství.

Nutno podotknouti, že to nebyly vždy velké jednotky, jimž byly podobné válečné úkony svěřovány. Často bylo lze sledovati, jak po neschůdných, zasněžených sibiřských, uralských a povolžských cestách táhly zcela nepatrné, nedostatečně vyzbrojené a vystrojené

²⁾ Wissen und Wehr, roč. 1927, seš. 7. Kpt. Albrecht: „Ein französisches Urteil über den deutschen u. französischen Aufmarsch und Operationsplan v. 1914.“

proudy, ani ne vždy o stu lidech, výborně na všechny strany zajištěných, proudy, kterým byly za nejtěžších taktických a povětrnostních podmínek svěřovány choulostivé akce — obchvatné manévry na křídlech nepřítele. I tyto malé jednotky dobyly vítězství, třebaže poměr veškerých našich sil k nepříteli byl mnohdy 1:10 i více!

Ovšemže nemůžeme s jistotou počítati i v budoucnu s takovými fanatickými bojovníky z krásných dob bojů za svobodu svého národa, jejichž přímo fantastické a zázračné činy dosud čekají na svého historika-romanopisce...

Konečně i kvalita nepřítele při manévru na jeho křídle má neméně rozhodující význam. Nutno vždy počítati s tím, že soupeř vyspělý ve smyslu inteligence a válečného umění snadno může zvrátiti veškeré úmysly svého odpůrce, jenž podniká těžkou a nebezpečnou operaci na křídle, a že velmi často svým rozhodným odvetným manévrem může způsobiti jeho obchvacujícím jednotkám rozhodující porážku.

Obchvatný manévru je vždy velmi slibný, avšak i neméně nebezpečný pro jednotku, která jej provádí! Tannenberská bitva r. 1914, kde Němci oboustranným manévrem zničili 2. ruskou armádu, mohla se skončiti rovněž tragicky i pro gen. Hindenburga, t. j. úplnou porážkou Němců. Kdyby bylo ruské vrchní velení vstihlo úmysly svého odpůrce a vrhlo včas do boků a do týlu obchvacujících to ohromné jezdeckto, jímž disponoval gen. Rennenkampff a několik jeho pěších divisí, byla by se situace na bojišti ihned kardinálně změnila.

Bohužel, tehdejší ruské velení nebylo na žádoucí výši a proto tak snadno podlehlo německému „*Sic volo, sic iubeo*“.

Konečně i zdrcující německý křídelní manévru na francouzské frontě na začátku světové války, skončivší se porážkou obchvacujících, obchvatný manévru u Lodže r. 1914, kde obchvacující byl v brzku sám obklíčen a donucen k zoufalému útěku, manévru na na křídle u Sarykamyši v témž roce, který je předmětem tohoto článku a který se skončil katastrofálně pro manévrujícího, a jiné a jiné větší a malé válečné operace jsou dokladem toho, že operace podobného druhu jsou velmi nebezpečné a mívají již v svém zárodku jak úspěch, tak i porážku.

Nutno uznati, že již z důvodů pouhé taktiky je docela pochopitelná tendence věnovati zvláštní pozornost výchově a výcviku v operacích na křídle, třeba jen proto, že se při podobných manévrech tříbí nejdůležitější vlastnosti jednotlivců, celých vojenských jednotek a hlavně velitelského sboru, avšak na druhé straně by nebylo správné zavrhovati předem aneb i zanedbávati každý jiný druh boje jako méně důležitý a snad i zbytečný.

Střízlivost, zdravá úvaha, přesný výpočet sil a materiálu, jakož i nezbytné poznání taktické situace musí nám býti vodítkem jak v míru, tak i ve válce.

Přikročíme nyní k vyličení konkrétního případu, t. j. strategického obchvatného manévru u Sarykamyši, který nám dal podnět k těmto několika úvahám o operacích na křídle.

II.

Vyhlášení války Tureckem odvěkému nepříteli, Rusku, bylo provedeno způsobem naprosto odporujícím mezinárodním zvyklostem.

Časně zrána 29. října 1914 objevily se dvě turecké lodi, označené vlajícemi ruskými prapory a ruskými signálními světly, v oděském přístavu, potopily náhlým přepadem jednu menší ruskou válečnou loď a pak zahájily palbu na nic netušící a klidně odpočívající město. Téhož dne o něco později německé válečné lodi „Göben“ a „Breslau“ a turecká loď „Hamidie“ přepadly ruské přístavy Sevastopol, Feodosiju a Novorossijsk ...

Po těchto zrádných akcích Turků nařídil v tentýž den vrchní velitel kavkazských vojsk gen. adjutant hrabě Voroncov-Daškov polní armádě překročení státní hranice a útočiti proti věrolomnému nepříteli.

Tak se začala válka na frontě nové jak pro Rusko, tak i pro spolek centrálních mocností.

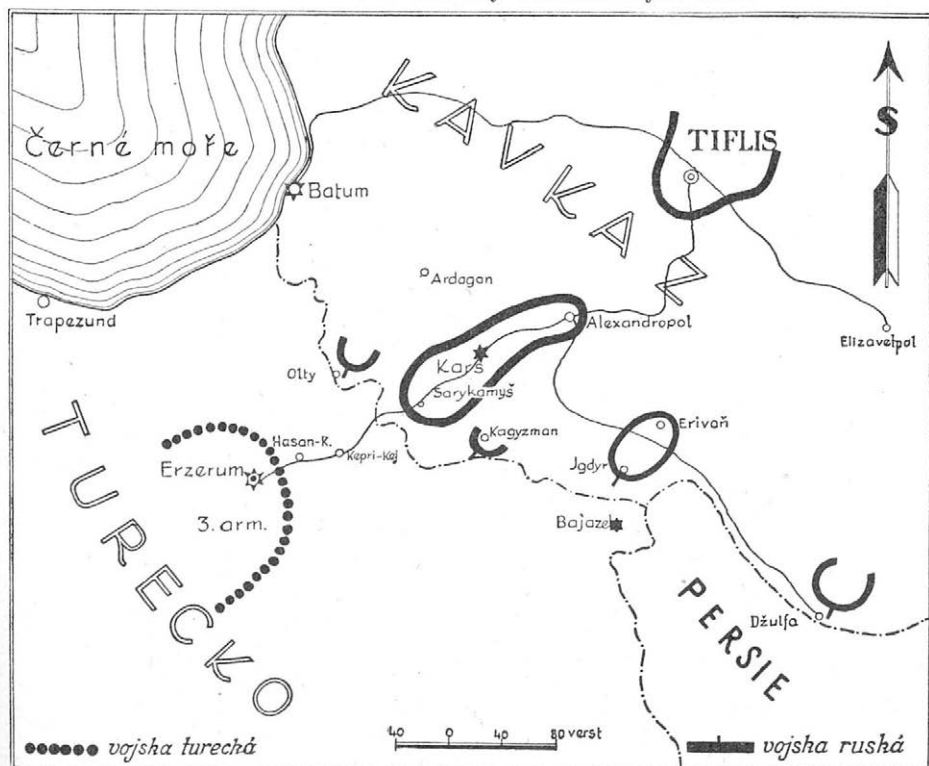
Situace ruské kavkazské armády nebyla v této době zrovna příznivá. Velká část ruských sil, v míru tam dislokovaných, byla v prvních měsících války postupně převezena na frontu protirákou-skou a německou; zbývající celkem nepatrné síly byly roztaženy podél celých hranic na frontě široké téměř 600 km.

Všeobecné učlenění ruských sil ke konci měsíce října 1914 podává náčrt 1.

Náčrt čís. 1.

Situace

ruské kavkazské armády koncem října 1914.

Nejdůležitější směr pevnost Kars a hlavní město Kavkazu Tiflis uzavírala největší skupina vojsk pod velením velitele I. kavkaz-

ského armádního sboru gen. Berchmana. Měla 41 praporů pěchoty, 24 eskadron a 120 děl, jež byly učleněny mezi Alexandropolem a Sarykamyšem. Byla tedy tato skupina jako gros ruské kavkazské armády orientována ve směru na Erzerum, nejdůležitější to tureckou pevnost.

Tuto skupinu vojsk chránila na západě zvláštní oltská podskupina v prostoru Olty (celkem 8 pěších praporů a 24 děl) a na východě u Kagyzmana druhá podskupina složená z 5 praporů pěšího vojska.

V prostoru Erivaň—Igdyr byla úplně samostatná skupina gen. Abacijeva, mající 14 pěších praporů, 36 eskadron a 66 děl; tato skupina čelila další turecké pevnosti — Bajazetu. Konečně v prostoru Džulfy, t. j. již na perských hranicích, stála rovněž samostatná skupina gen. Černozubova — 8 pěších praporů, 24 eskadron a 24 děl. Do Tiflisu se rychle převážel II. turkesterský armádní sbor a sibiřská kozácká brigáda.

Turci měli podél hranic jen slabý krycí sled; jejich 3. armáda se soustřeďovala v prostoru Erzerumu.

První větší bitva na této nové frontě pro Rusko, které proti sobě mělo svého odvěkého nepřítele, byla svedena u Kepri-Kej částmi I. kavkazského sboru (skupiny gen. Berchmana), které ihned po vyhlášení války rychle překročily státní hranice a táhly k pevnosti Erzerum.

Snadno zahnavše krycí nepřátelský sled po několikadenním vítězném postupu narazily však u Kepri-Kej a Hasan-Kaly na předvoje 3. turecké armády (XI. armádní sbor), jež zrovna dokončovala v prostoru pevnosti Erzerumu svůj nástup.

Došlo takto k velmi těžkému pro Rusy střetnému boji. Tito, jsouce ohrožováni nepřátelskou přesilou ze všech stran, byli nuceni přerušit boj a rychle ustoupit na všeobecnou čáru Hošab—Zanzah—Horosan (náčrt 2), kde se připravovali k dalšímu odporu. Turci houževnatě pronásledovali svého odpůrce, rychle znovu zjednali dotyk a obchvatem obou křídel Rusů hleděli tuto osamocenou skupinu úplně likvidovat.

Avšak přispěchavší posily, hlavně části II. turkesterského armádního sboru od Tiflisu zahnal obě turecké divise (33. a 29. pěší divisi) zpět a donutily Turky k přechodné defenzivě.

Tyto počáteční operace na hlavním směru Kars—Erzerum ukončily se dne 20. listopadu pro obě strany do jisté míry nerozhodně. Měly však pro ruské velení mimořádnou hodnotu, poněvadž v těchto prvních bojích byl přímo nápadný značný pokrok tureckého vojska, jež se dosud počítalo za méněcenného nepřítele. V těchto bojích Turci se vystříhali čelných bezmyšlenkových útoků a vyhledávali všude možnosti manévru na křídle, obchvatných akcí, jež přímo směřovaly k zničení soupeře za cenu nejmenších ztrát.

Zdálo se již tehdy, že i zde škola Schlieffenova nebyla neznámou a bylo zřejmé, že několikaletá práce německých instruktorů v turecké armádě měla své pozitivní výsledky.

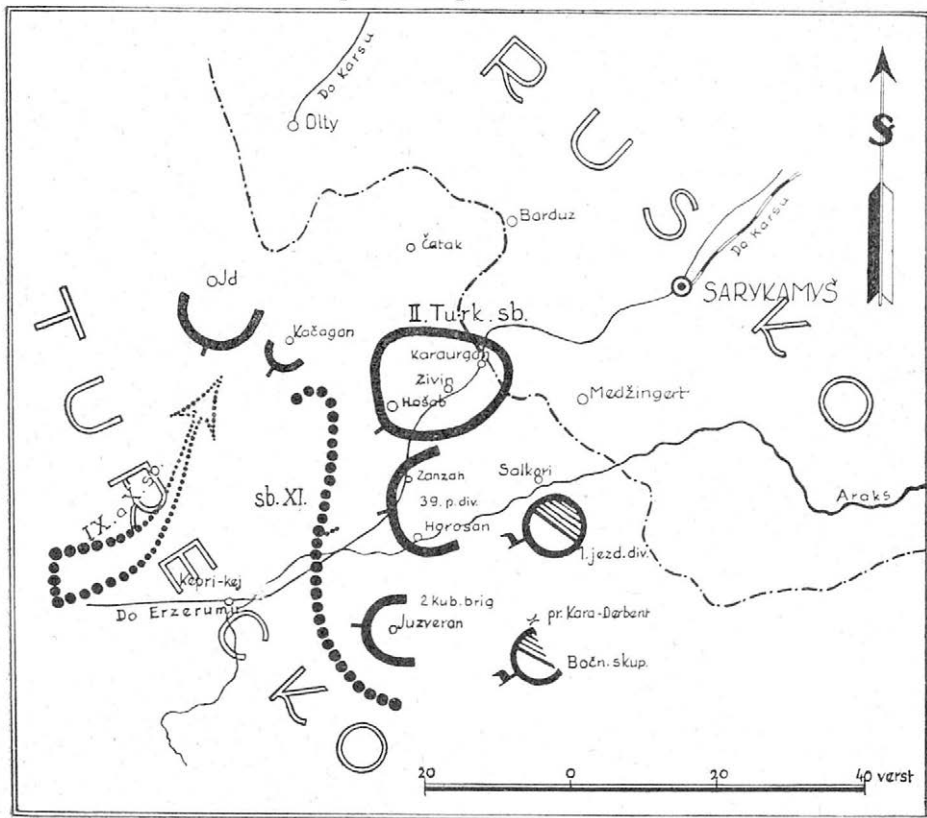
Po těchto prvních bojích rozhodl se gen. Myšlajevský, velitel polní kavkazské armády, vzhledem k těžkým zimním podmínkám horské války a nastávším krutým mrazům přerušit zatím operace na frontě a pod ochranou krytu stáhnout část armády dozadu a tuto ubytovat.

Situaci hlavních sil kavkazské armády v polovici prosince podává náčrt 2.

Hlavní směr na Kars uzavíral II. turk. arm. sbor (v prostoru Hošab—Zivin—Karaorgan) a 39. pěší divise I. kavk. arm. sboru (v prostoru Zanzach—Horosan). Oltská skupina se opevňovala u Idu a uzavírala směr k Oltům. Styčný oddíl mezi hlavní a oltskou skupinou tvořila dobrovolnická družina Arménů u Kačaganu. Jižněji od 39. pěší divise stály u Juzveranu dvě kubánské brigády. Nejjižnější křídlo celé armádní skupiny chránila zvláštní bočná

Náčrt čís. 2.

Situace
v polovině prosince 1914.

skupina (2 prapory pěchoty, 1 jezd. pluk a 1 baterie), jež současně měla za úkol uzavíratí důležitý Karaderbentský průsmyk. V druhém sledu v prostoru Salkori byla rozložena 1. jezd. divise a v Karaorganě 1 pěší pluk.

Všechna tato vojska tvořila nyní tak zvanou Sarykamyšskou armádní skupinu, jejímž velitelem zůstal gen. Berchman; MV. skupiny bylo v Medžingertě.

Gen. Enver paša, jenž zrovna přibyl na frontu, nemínil však dopřítí Rusům po prvních bojích odpočinku a hlavně času k eventuálnímu přeskupení jejich vojsk a rozhodl se s celou 3. armádou

překvapiti nepřitele částečně již otrěseného prvními neúspěchy a rozhodným manévrem na křídle jej poraziti.

Nutno předem podotknouti, že tento turecký vojevůdce byl odchovancem německé válečné školy a že Schlieffenova zničovací doktrína nebyla mu cizí.

Enverův strategický plán byl tento³⁾: k manévru použití všech tří sborů armády⁴⁾ (9 pěších divisí). XI. armádním sborem útočiti čelně proti hlavním silám Rusů, soustředěným na podstupech k Sarykamyši, a je upoutati. IX. a X. arm. sborem proraziti směrem na Olty, hluboko obchvátiti hlavní skupinu Rusů ze severu, odříznouti jim ústupové cesty a zničiti je.

Vlevo od IX. a X. arm. sboru měly postupovati části I. arm. sboru (kolem 10.000 mužů), jež měly za úkol proniknouti ještě hlouběji na sever, a to až k Ardaganu (asi 100 km severně od Sarykamyši), podporovati povstání tuzemců v Batumské oblasti a chrániti od severu křídlo manévrujících sborů 3. armády. Východně od Sarykamyši se počítalo s Kurdy, nakloněnými Turkům, kteří měli podporovati celou akci z východu.

Při samém provedení celého manévru vyžadovalo se k jeho zdaru především uplatnění prvku překvapení a co nejrychlejšího postupu. Z těchto důvodů měly jak IX., tak i X. sbor již na začátku akce zcela nepatrný trén. Zásobování jednotek potravinami mělo býti prováděno místním moslimským obyvatelstvem, prý již v míru pro tento účel organisovaným a poučeným.

Celkem nutno uznati, že tento velkorysý turecký manévr byl promyšlen velmi důkladně. Šlo jen o jeho zdárné provedení!

Pokud se týká Rusů, nemělo ruské velitelství v době, kdy Turci zahájili svůj manévr, ani nejmenší tušení o překvapení pro ně chystaném, ba dokonce ani nevědělo, že před sarykamyšskou skupinou manévrovala již celá 3. turecká armáda.

III.

20. prosince zahájila turecká armáda svou ofensivu, lehce porazila slabou oltskou skupinu a již 21. se zmocnila Idu.

První zprávy o nové ofensivě Turků ve směru na Olty velmi znepokojily velitele sarykamyšské armádní skupiny gen. Berchmana⁵⁾, který se ihned, aniž dal první poplašné zprávy přezkoušeti nebo doplniti, rozhodl k protiofensivě s celým svým středem s hlavním úsilím na Erzerum; při této odvetné akci bylo úlohou II. turkestanského sboru útočiti současně proti východnímu křídlu tureckých vojsk, působících ve směru na Olty.

Tato protiofensiva byla zahájena již druhého dne po vyklizení Idu Rusy, avšak bez valného výsledku: II. turkestanský sbor ihned narazil na silného nepřitele a nemohl kupředu, kdežto střed a levé křídlo měly jen částečný úspěch.

K večeru 22. prosince došly velitele sarykamyšské armádní skupiny další velmi znepokojující zprávy, nyní již od arménské družiny z Kačaganu, proti níž útočily dva prapory turecké pěchoty, které celou družinu úplně rozprášily. Tyto dva prapory pokračovaly pak,

³⁾ Náčelníkem štábu 3. turecké armády byl německý gen. Bronsardt von Schellendorff.

⁴⁾ Celkový početní stav 3. turecké armády byl 72 praporů, 96 děl a 12—14 eskadron.

⁵⁾ Gen. Berchman disponoval 61 pěšimi prapory, 124 děly a 90 eskadronami.

jak hlásil velitel družiny, v rychlém postupu ve směru na Čatak a Barduz... Severní křídlo II. turkesterského sboru bylo takto ohroženo a již i částečně obchváčeno.

Je zajímavé, jak štáb ruské polní armády, který v tentýž den přijel do Medžingertu, pohlížel na celkovou situaci. Nepovažoval ji za vážnou, poněvadž byl toho domnění, že ve směru na Olty působí jen menší síly a že hlášené dva turecké prapory, postupující prý ve směru na Čatak a Barduz, jsou nějaké „zbloudilé“ jednotky nepřítel, jež náležely útočící skupině Turků u Olty a které pravděpodobně ztratily směr!...

V tomto svém domnění byl štáb utvrzen zvláště proto, že cesta, po které tyto nepřátelské prapory postupovaly, byla považována ruským generálním štábem ještě v míru za málo schůdnou pro menší pěší jednotky v létě, kdežto nyní byla krutá zima, všude byl velmi vysoký sníh, což jakoukoliv operaci zde i v tomto nejmenším měřítku vylučovalo.⁶⁾

Mezitím i oltská skupina přestala téměř existovati; nepřítel dobyl Olty a měl otevřenou cestu ke Karsu. Osada Barduz, jež byla vzdálena 25 km od Sarykamyše, byla již dne 24. prosince obsazena tureckou pěchotou!

Nehledě na tyto události u Olty a u Barduzu pokračovala sarykamyšská skupina v úporné protiofenzivě. II. turkesterský sbor však nemohl postoupiti takřka ani o krok kupředu a jeho situace na křídle se každým dnem zhoršovala; měl již nepřítel v svém týlu.

Nyní pochopil velitel ruské polní armády gen. Myšlajevský, že čelní útok ve směru na Erzerum nepomůže nejisté situaci, v které se ocitla celá sarykamyšská skupina, a že nyní již jde o likvidaci značných nepřátelských sil, které znenáhla vážně začaly ohrožovati celý týl a dokonce i existenci většiny kavkazské armády.

Rozhodl se proto osobně zasáhnouti a nařídil gen. Berchmanovi zastaviti ofenzivu armádní skupiny a stůj co stůj znemožniti nepříteli dobýti Sarykamyše, kam podle všeho směřovalo jeho hlavní úsilí.

Na základě tohoto rozkazu zastavila celá útočící fronta sarykamyšské armádní skupiny své útočné akce a rychle se stáhla zpět do svých původních posic; pokud jde o likvidaci obchvatného manévru nepřítel, nečinil velitel skupiny v prvním okamžiku téměř nic, ačkoli měl ještě k dispozici dost pohyblivých prvků, kterých by byl mohl použiti k ulehčení situace u Sarykamyše.

Pravděpodobně ještě nechápal, oč tak usiloval nepřítel!

Jen štáb armády zaslal vrchnímu veliteli Kavkazu radiotelegrafickou žádost o přesun 3. kavkazské brigády k Sarykamyši, kterážto brigáda v zápolí ukončovala své formování.

Sám Sarykamyš nebyl schopen k nějakému odporu, ačkoli byl důležitou zásobovací a odsunovou stanicí celé armádní skupiny; byl chráněn jen dvěma oddíly domobrany. Nepatrné armádní zálohy byly vzdáleny dosti daleko a vzhledem k nepříznivým povětrnostním poměrům nebylo lze počítati s jejich včasným doražením do ohroženého prostoru.

⁶⁾ Terén, kde se rozvíjely operace, je horský se střední výškou, přes 2000 m. Krajina divoká, s velmi omezeným počtem komunikací, podél nichž se prováděly veškeré válečné akce.

25. prosince, t. j. na Boží hod, dochází k zoufalému boji mezi oddílem, improvisovaným z různých prvků, které byly v Sarykamyši, s několika tisíci záložníků, dorazivšími zrovna na frontu, a silnou tureckou pěchotou již v necelých 4 km severozápadně od Sarykamyše.

Tento narychlo improvisovaný oddíl, vedený nahodilým velitelem plk. gšt. Bukretovým nemohl však již zadržeti houfně postupující nepřátelskou přesilu a byl nucen ustoupiti až k samotnému městu.

Situace se stávala skutečně kritickou a bylo nutno uvažovati již nikoli jen o odražení nepřítele, nýbrž o záchraně celé armádní skupiny, na jejichž ústupových cestách stál již nepřítel, který svým rychlým postupem terénem zcela nepřístupným překvapil jak velitele sarykamyšské armádní skupiny, tak i celou kavkazskou armádu.

IV.

Obraťme se nyní k Enverově armádě, která prováděla velký manévř na křídle nepřítele s pevným odhodláním likvidovati gros vojsk svého odpůrce na kavkazské frontě.

Po porážce oltské ruské skupiny přenechal Enver paša pronásledování ustupujících Rusů na Olty jedné divisi X. arm. sboru, kdežto celý IX. arm. sbor vrhl nejkratším směrem do týlu Rusů přes Čatak a Barduz. Nebyly to jen dva „zbloudilé“ prapory, jak se domnívalo ruské armádní velitelství, nýbrž tři pěší divise, jejichž prvním a hlavním cílem bylo dobýti Sarykamyši a tím znemožniti Rusům ústup na Kars.

Zbývající dvě pěší divise X. arm. sboru měly za úkol po dosažení Olty odbočiti rovněž ve směru na Sarykamyši. XI. arm. sbor pokračoval v své aktivní činnosti na frontě a svými neustálými útoky poutal části II. turkestanského a I. kavkazského sboru.

Stály tedy tři pěší divise na frontě proti nepřátelské přesile, kdežto pět pěších divisí obchvacovalo nepřátelské křídlo.

Může se říci, že v moderních dějinách válečnictví turecké armády tento Enverův manévř byl prvním velkorysým manévřem, který co do myšlenky nebyl daleko od Schlieffenova plánu, tak špatně provedeného v roce 1914 jeho nástupcem na francouzské frontě!

Peslední boje několik kilometrů od Sarykamyše otevřely konečně oči ruskému velení a hlavně veliteli sarykamyšské skupiny, jenž nyní pochopil vážnost situace, porozuměl manévřu svého odpůrce a rozhodl se děj se co děj udržeti Sarykamyš, nepomýšleje při tom na jakýkoli větší ústup.

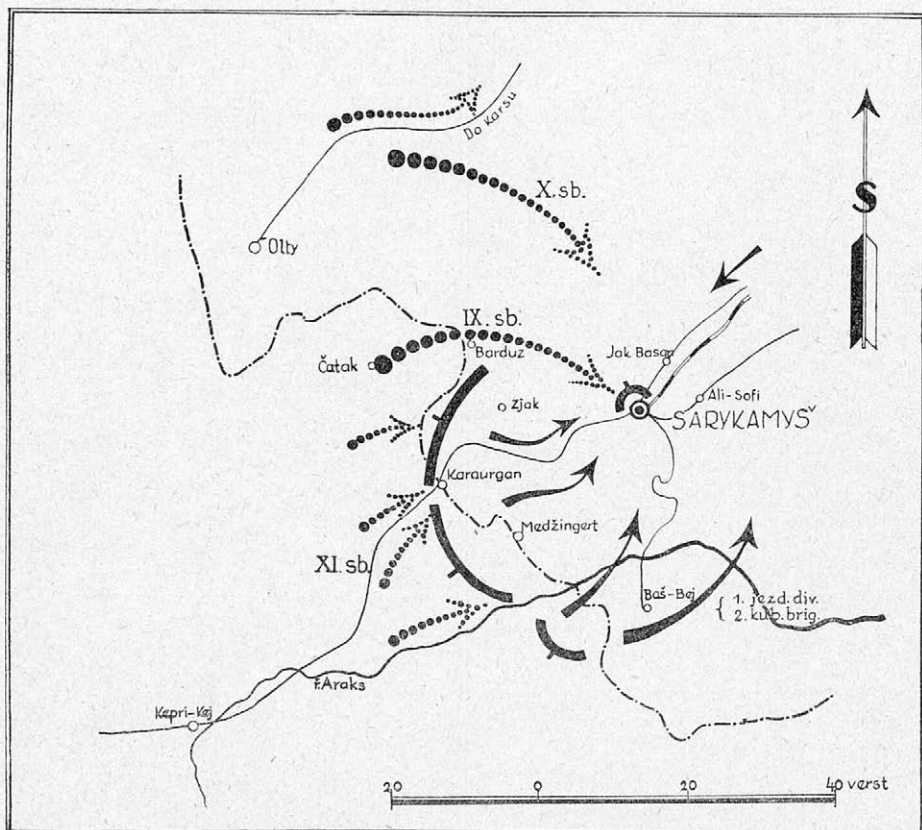
Obchvatnou tureckou skupinu, ohrožující Sarykamyš, bylo skutečně nanejvýše nutno rychlým manévřem vojsk, stažených z fronty a z týlu, likvidovati.

Dochází tak k druhému období sarykamyšské operace, a to k protiofenzivě Rusů, která vedla k jejich překvapujícímu vítězství, ačkoli v té době sám velitel ruské polní armády považoval tuto svou nejsilnější sarykamyšskou skupinu za ztracenu!... V okamžiku, kdy k tomuto vzácnému rozhodnutí dochází, začínají Turci obchvacovali Sarykamyš jak ze západu, tak i ze severu a zakrátko přerušují veškeré spojení této ruské armádní skupiny s týlem (viz náčrt č. 3).

Počínaje 25. prosincem stahuje gen. Berchman z fronty, a to hlavně ze svého levého křídla, postupně několik pěších pluků z počtu obou armádních sborů, pak celou jednu kubánskou brigádu, a konečně jeden jezdecký pluk a jednu baterii dělostřelectva od levé bočné skupiny. Velitelství této nové skupiny převzal gen. Převalský, velitel 1. kubánské brigády.

Náčrt čís. 3.

Situace
dne 26. prosince 1914.

Celá 1. jezdecká brigáda, zesílená částmi 2. kubánské brigády pod velením gen. Baratova⁷⁾, dostala za úkol dostat se co nejrychleji do prostoru mezi Sarykamysí a Kars⁸⁾ a současně s částmi karské posádky zúčastniti se protiofensivy s vojsky, soustředěvanými k Sarykamysí.

Sbory, stojící na frontě, dostaly současně rozkaz k částečnému ústupu, a to:

II. turkestánský sbor na čáru Zjak—Karaurgan obloukovitě podél státních hranic, 39. pěší divise na čáru Karaurgan—Medžingert. Jižní křídlo armádní skupiny bylo chráněno zbytkem původní bočné skupiny.

⁷⁾ Nynější předseda Svazu ruských invalidů v emigraci.

⁸⁾ Pevnost Kars byla vzdálena asi 60 km od Sarykamysí.

Den 26. prosince lze považovati za nejtěžší den pro ruskou armádu, kdy Turci zatlačili k Sarykamyši improvizovanou skupinu plk. gšt. Bukretova a kdy veškeré další posily, odeslané k Sarykamyši, byly ještě na pochodu.

V tento kritický den okolnost na první pohled nepatrná měla pro oba soupeře rozhodující význam.

Velitel 29. turecké divise, jenž dosáhl Sarykamyše, na začátku disponoval nepatrným dělostřelectvem, poněvadž neschůdný terén a vysoký sníh téměř vylučovaly jeho rychlý postup; měla tedy 29. turecká divise dne 26. prosince jen jednu baterii, která zahájila překvapující palbu na Sarykamyši, počítajíc docela správně, že veškeré ruské dělostřelectvo bylo na frontě jihozápadně od města a že nemohlo v tak krátkou dobu přemístiti se k podpoře slabých pěších prvků, hájících město.

Avšak v této době zrovna došlo v ruské armádě k reorganizaci dělostřelectva (z 8 děl u baterie na 6). Bylo nařízeno všechna přebývající děla odeslati postupně do týlu, kde měly býti později organizovány nové dělostřelecké jednotky. A zrovna dne 26. prosince dvě děla, odeslaná kterýmisi oddílem, byla již v Sarykamyši. Jakmile turecká baterie zahájila zrána palbu na město, jeden dělostřelecký nadporučík (pobočník velitele dělostřelectva I. kavk. sboru), jsoucí v městě, namířil ihned tato dvě děla proti nekryté turecké baterii a po krátkém boji ji umlčel; během několika minut ztratili Turci tři děla že čtyř, kterými velitel 29. turecké divise právě disponoval.

Tato nepatrná, jak již bylo podotčeno, epizoda měla mimořádný význam. Velitel 29. turecké divise, který nepočítal s možností silnějšího odporu při útoku na Sarykamyš, byl nenadálou palbou ruského dělostřelectva osobně ohromně překvapen. Domníval se tedy, že Rusové vystihli včas manévry turecké armády a že stáhli k Sarykamyši značnější zálohy a pěchoty a dělostřelectva. Obával se proto oddělené porážky a rozhodl se odložit útok až na příští den, kdy měly dorazit čelní prvky 17. a 28. pěších divisi téhož IX. arm. sboru a veškeré divisní dělostřelectvo.

Takto získává gen. Berchman celý den k provedení svého přeskupení a ráno příštího dne má již některé prvky odeslané z fronty u Sarykamyše. Turci rovněž již mají většinu IX. sboru pohromadě a časně zrána zahajují nový a ještě prudší útok.

Útok měl všude úspěch a na sklonku 27. prosince Turci stáli již před samým městem. Podle ohňů, které Turci po celé frontě v noci po boji zapálili⁹⁾, bylo lze pozorovati, jak město Sarykamyš bylo již se všech stran, t. j. ze západu, ze severu a dokonce částečně již i z východu obklíčeno.

28. prosince pokračovali Turci v útocích jak proti obráncům Sarykamyše, tak, hlavně, i na samé frontě. Veškeré posily, které přicházely Turkům z Erzerumu, zesilovaly XI. armádní sbor, jenž nepřestával útočiti a obhvacovati křídla turkeštanského a kavkazského sboru a tak, poutaje svého odpůrce, znemožňoval mu přeskupení k zesílení Sarykamyše, kde se každým okamžikem očekávalo konečné rozhodnutí.

Velitel turecké armády osobně řídil akce obhvacovacích sborů a byl pevně přesvědčen, že ve dnech 29.—30. prosince dojde ke kapitulaci větší části ruské armády a k obsazení celého jižního Kavkazu s veškerým jeho bohatstvím. V svých rozkazech vyzýval

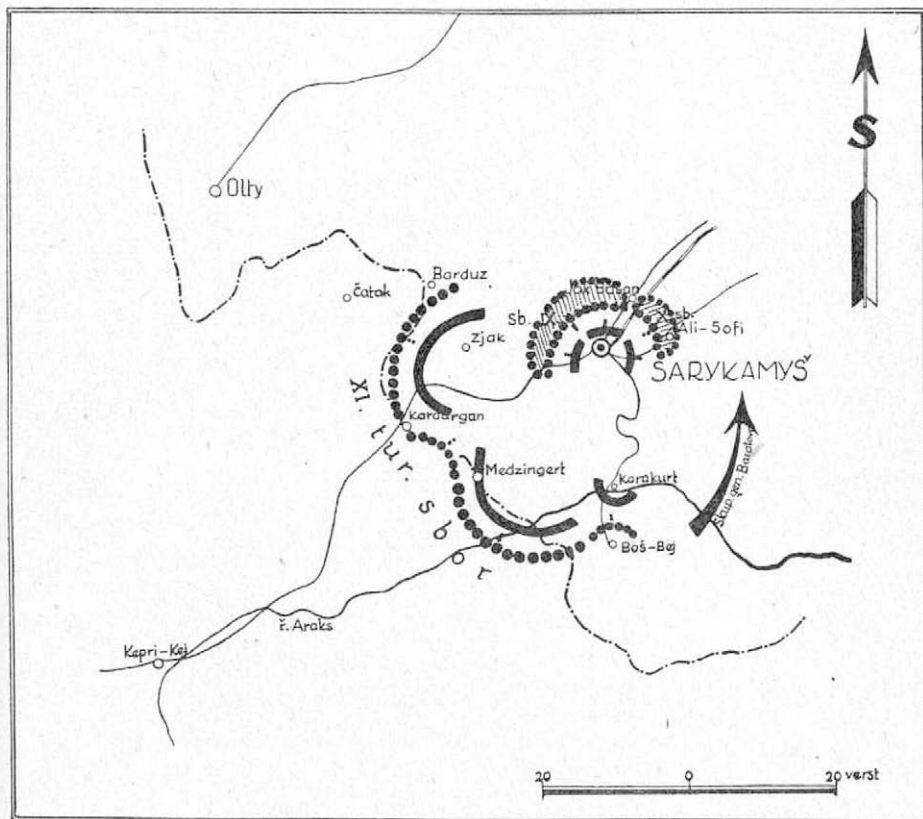
⁹⁾ V tento den dosahoval mráz —30° C.

svá chrabrá vojska k poslednímu úsilí k definitivnímu sevření a obklíčení ruské armády.

Situace částí X. armádního sboru, jež táhly s částmi I. cařihradského sboru na západě, byla rovněž velmi příznivá. 29. prosince dosáhli zde Turci opevněného města Ardaganu (náčrt 1.), kterého 30. prosince dobyli. Slabé ruské prvky, jež zdržovaly v tomto směru postup turecké přesily, musily ustoupiti dále na východ. V Tiflisu neúspěch u Ardaganu a ohrožení Karsu ze směru od Sarykamyšě způsobily dokonce částečnou paniku a nikdo již nevěřil v možnost, že ruská armáda vyvázne z této nanejvýše kritické situace.

Náčrt čís. 4.

Situace
dne 29. prosince 1914.

Avšak i v tento den, t. j. 28. prosince, Turci nenasazovali generální útok, ačkoliv měli již celé tři divise přímo západně, severně a severovýchodně od Sarykamyšě, proti necelým 8 pěším praporům, jednomu jezdeckému pluku, několika samostatným eskadronám a 8 dělům, kterými disponoval velitel obrany města Sarykamyšě. K večeru téhož dne dorazil do města velitel 1. kubánské brigády gen. Převalský s pěti prapory pěchoty a ještě jeden pěší pluk odeslaný z fronty.

Gen. Převalský se ujímá velení všech jednotek, roztroušených po celé frontě, organizuje velení, přeskupuje svá vojska, zesiluje hlavně své levé křídlo a rozhoduje se k protiútoků s hlavním úsilím proti západnímu křídlu Turků, operujících u Sarykamyše, s úmyslem odříznouti jim jedinou ústupovou cestu na Barduz!

Byl to velmi odvážný plán energického gen. Převalského. Snad jediný možný plán, který podával alespoň minimální naděje na vyvážnutí kavkazské armády z překerní situace, v které již řadu dní vězela, jsouc téměř odříznuta od světa a jsouc odkázána jen na sebe samu. Na jakoukoli pomoc zvenčí nebylo ani pomyšlení.

Velitel kavkazské armády, jenž schválil veškerá opatření učiněná gen. Berchmanem proti manévru Turků u Sarykamyše, považoval však situaci celé sarykamyšské armádní skupiny za beznadějnou a v noci na 28. prosince odjel se svým štábem po neschůdných horských pěšinách do Tiflisu...

V.

Situace dne 29. prosince se ještě více zkomplikovala, poněvadž byl hlášen příchod dalších tureckých posil, které obklíčily Sarykamyš i z východu a přerušily veškeré spojení s Karsem. Byly to části X. tureckého armádního sboru, jež odsadily frontu mezi Jak Basanem a Ali Sofi. Zoufalá situace celé sarykamyšské armádní skupiny k ránu dne 29. prosince je znázorněna na náčrtku 4.

Kolem 10. hod. zahajují Turci zase jen částečný útok na svém levém křídle, t. j. částmi zrovna došlého X. armádního sboru, avšak nemají úspěchu. Teprve rozhodným nočním útokem donucují Rusy s ohromnými ztrátami vykliditi východní okraje města, které obsazují.

Nyní nastává snad nejkritičtější situace a poslední napětí Rusů, kteří podnikají mnoho nočních protiútoků a konečně k ránu nepřítel vytláčují zpět.

Mezitím se však plán gen. Převalského začíná uskutečňovati a pravé křídlo tureckého IX. sboru přechází k defensivě. Průsmyky vedoucí k Barduzu jest již v palbě ruského dělostřelectva a tím se i ústupová cesta IX. tureckého sboru ocitá ve vážném nebezpečí.

Z východu se hlásí již skupina gen. Baratova, která svými čelními hlídkami začíná ohrožovati i X. turecký sbor.

Takto znenáhla nastává zlepšení situace a jakási naděje na vyvážnutí ruské armády z nepřátelských kleští.

Den 30. prosince po těžkých nočních bojích nepřinesl žádných změn v celkové situaci. V tento den Turci neprojevovali žádnou aktivnost a snažili se jen zajistiti se v dobytém terénu.

31. prosince scustřeďují Turci svou hlavní pozornost na pravé křídlo IX. sboru, kde se odvetný manévr Rusů stával každým okamžikem nebezpečnějším. Enver paša rozhodl se v tento den provésti všeobecný útok veškerými silami jsoucími pod Sarykamyšem a zahajuje jej v odpoledních hodinách, využívaje husté horské mlhy. Avšak nehledě na hrdinství vojsk, která několikrát své útoky opakovala, nedosahuje ani nejmenšího úspěchu, má velké ztráty na mrtvých a raněných, hlavně však na zajatcích.

Obávaje se o své ústupové cesty, nařizuje v týž den odeslati všechny plukovní spory do Erzerumu a sám se svým štábem, který byl ve středu IX. sboru, se přemísťuje na levé křídlo k cestě vedoucí na Olty.

Dne 1. ledna 1915 zrána pokračovali Rusové v protiofenzívě na Barduz, kam soustředili i palbu většiny svého dělostřelectva. Ačkoli turecká pěchota kladla neustále velmi silný odpor, přece v odpoledních hodinách najednou začala houfně vyklizovati své posice severozápadně od Sarykamyše, projevujíc při tom velkou nervositu a spěch. Ruské dělostřelectvo, mající výborné pozorovatelný, způsobilo v tento den ustupujícímu nepříteli zvláště těžké ztráty.

V tentýž den Rusové obsadili barduzský průsmyk, ústupovou to cestu celého IX. tureckého armádního sboru a úspěšně pokračovali v svých rozhodujících akcích proti západnímu křídlu celé nepřátelské skupiny.

Asi v touž dobu dosáhla kombinovaná skupina gen. Baratova železniční trati spojující Sarykamyš s Karsem a zahájila ihned útok proti levému nepřátelskému křídlu, t. j. proti X. armádnímu sboru.

Takto se znenadání včerejší vítěz ocitá sám v nebezpečí, že bude obklíčen, a podniká vše, aby zastavil obchvatný manévr Rusů na křídlech, nemá již však úspěchu.

Celý den 2. a 3. ledna je věnován vyprošťovacím akcím Turků z ruského objetí, a na druhé straně, t. j. u Rusů k hlubšímu a jistějšímu obklíčení unaveného a vyčerpaného nepřítele.

4. ledna byl IX. turecký sbor zcela zatlačen od své ústupové cesty na sever a jsa ohrožen jak ze západu, tak i z východu a nemaje ani střeliva ani potravin složil zbraně v čele se svým sborovým velitelem a náčelníkem štábu sboru. Zde se také vzdali velitelé 29., 17. a 28. pěší divise se svými štáby. Velitel 17. a 28. pěší divise byli velmi těžce zraněni.

Osud X. sboru byl příznivější. Podařilo se mu včas ustoupiti na Olty, ovšem bez dělostřelectva a bojových trénů, které padly do rukou Rusů. Avšak i tento sbor byl konečně kozáckou brigádou gen. Kalitina, která zahájivši v ardagenském směru protiofenzívu, dobyla 4. ledna zpět Ardaganu a úspěšně postupovala na Olty od severu (z Ardaganu), v brzku rozprášená a celá 30. pěší divise, která zrovna šťastně vyvázla u Sarykamyše, složila zde zbraň. Jen nepatrné zbytky X. armádního sboru stáhly se za vlastní frontu.

Přestal tedy IX. a X. turecký armádní sbor, provádějící obchvatný křídelní manévr, existovati. Mimo spoustu zajatců, kteří padli Rusům do rukou, bylo podle oficiálních zpráv jen v okolí Sarykamyše později nalezeno více než 30.000 zmrzlých tureckých vojáků.

Konečně i nyní osamocený XI. armádní sbor přes veškerou houževnatost a udatnost byl nucen po zániku větší části 3. turecké armády hledati záchranu v rychlém ústupu do pevnosti Erzerumu.

Bojeschopnost Turků na kavkazské frontě byla těžkou katastrofou u Sarykamyše na dlouho otřesena.

*

Tak tragicky dopadl skvěle zamýšlený strategický manévr Turků na křídle soupeře.

Tento příklad je dokladem toho, že každý manévr na křídle je stejně nebezpečný pro obě soupeřící strany a že nepřítel obchvacující křídlo svého soupeře může býti sám snadno poražen, bude-li na druhé straně vynaloženo veškeré úsilí a bude-li k tomu pevná vůle jak velitelů, tak i vojska vytrvati stůj co stůj a zvítěziti.

Žádný obchvat není strašný! Obklíčující neb obchvacující ne-

přítel má také své četné slabiny, má dokonce obnažené boky a svůj přímý týl a nutno jen umět a chtít jej porazit!

Kolik příkladů, jak pozitivních, tak hlavně negativních, dala nám v tomto smyslu světová válka a kolik obdobných příkladů podávají nám i nekonečné válečné dějiny lidstva!

Roku 1914 obchvacuje Hindenburgova armáda obě ruská křídla u Tannenbergu. Samsonova armáda se vzdává na milost a nemilost nepříteli a velitelé jejich armádních sborů odevzdávají nepříteli zbraň, ačkoliv byla ještě možnost odporu a byla konečně i možnost ústupu jihovýchodním směrem...

Připomeňme si Lodž, tak zvanou Březínskou operaci, kde v listopadu téhož roku XXV. záložní německý armádní sbor a 3. záložní gardová německá divise, obklíčené dvojitým řetězem Rusů, nejenže si zoufalým nočním bojem vynutily cestu k ústupu a tím unikly jistému zajetí, nýbrž dokonce i odvedly s sebou 65 ruských děl a 16.000 zajatých Rusů, táhnoucích prý při tomto ústupu pro nedostatek koní jak svá děla, tak i německé trény!...

Podívejme se nazpět a vidíme, jak se 18.000 vyhladovělých a polonahých ruských vojáků se sedmdesátiletým vojevůdcem Suvorovem roku 1799 ve Švýcarsku, obklíčených v Muttenské dolině se všech stran šedesátitísícovou armádou Massenovou, nevzdává nepříteli a bodákovými útoky si proráží cestu a ustupuje...

Roku 1421 výbojný Zikmund po nezdaru křížácké výpravy u Žatce vrhl s 80.000 vojska na Moravu, chtěje stůj co stůj potlačit vzpouru na Moravě a v Čechách.

V prosinci, po dobytí Kutné Hory, obklíčil veškerým svým vojskem český tábor! Za soumraku však Čechové soustředěnými silami probili se kruhem nepřítel je svírajícím. Den poté byl Žižka se svým vojskem znovu pevně obklíčen u Kaňku, avšak znovu, nehledě na zdrcující přesilu nepřítel, se probil a odtáhl do Jičínka a Turnovska, aby tam sebral nové posily.

Zikmund domnívaje se, že „kacíři“ utíkají a že nejsou již naprosto schopni dalšího odboje, nepronásledoval svého odpůrce a zůstal v Kutné Hoře, aby plnil město. Avšak Žižka již 6. ledna 1422 přepadává loupežná uherská vojska, poráží je na hlavu a nutí Zikmunda v panickém útěku hledatí záchranu.

To jsou nahodilé příklady, jak mnoho záleží na vůli velitele nepodlehnutí třeba i několikanásobné přesile odpůrce a že i obklíčení se všech stran neznamená ještě porážku.

Pamatujme si, „že je zapověděno vzdáti se pod záminkou obklíčení“¹⁰⁾ a že obklíčený nesmí nikdy zoufat! Musí i v tomto případě napnouti veškeré úsilí a veškeré své umění, aby přece i zdánlivě vítězího nepřítel konce konců porazil.

Štábní kapitán gšt. Jan RUML :

Styk a spojení, ocenění pojítek pro službu v poli.

(Dokončení.)

Radiotelegraf.

a) *V ý h o d y.*

Malá zranitelnost, snadné a rychlé zřízení i přemístění, značný dosah a možnost rezhlásiti důležitou zprávu nebo rozkaz velkému

¹⁰⁾ P-I-I, čl. 546.